

Przemoc w rodzinie - definicja

□

„Pomysłowość ludzka w zakresie krzywdzenia drugiego człowieka wydaje się nie mieć granic [...]. Rozciąga się od <<niewinnej>> kpiny po wyrafinowane niszczenie poczucia własnej wartości, od <<nieszkodliwego>> poszturchiwania po bestialskie morderstwo, od zapomnienia po świadome uniemożliwienie zaspokojenia podstawowych życiowych potrzeb”. I. Pospiszyl, „Przemoc w rodzinie”, s. 93

□

I. Definicja Przemoc w Rodzinie

Pojęcie przemocy w rodzinie definiuje art. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, który określa to zjawisko jako: jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc jest działaniem zamierzonym, wykorzystującym przewagę sił (fizycznej, materialnej, psychicznej i innych), przemoc narusza prawa i dobra osobiste osób, powoduje cierpienie i szkody. Przemoc domowa wykorzystuje stosunek zależności ofiary i sprawcy, do przemocy dochodzi w rodzinie czyli w środowisku, które z definicji powinno być bezpieczne, a sprawca to zazwyczaj osoba najbliższa.

II. Formy przemocy w rodzinie

1. *Przemoc fizyczna*- należy pamiętać, że utożsamianie przemocy fizycznej jedynie ze śladami na ciele ofiary nie wyczerpuje jej znaczenia, bowiem nie każde użycie siły fizycznej pozostawia ślad. Równie dobrze ofiarą przemocy fizycznej może być osoba z wyraźnymi zasinieniami oraz ta, która nie nosi na sobie takich śladów.
2. *Przemoc psychiczna*- to systemem działań, które są ukierunkowane na zniszczenie pozytywnego obrazu ofiary, ma na celu podporządkowanie ofiary, zdobycie nad nią kontroli. Przemoc psychiczna objawia się m.in. poprzez: izolację, wyzwiska, ośmieszanie, groźby, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów, krytykowanie, poniżanie, demoralizację, ciągłe niepokoje, obrażanie, straszenie, szantażowanie, krzyczenie, oczernianie itp. W zakres pojęcia „przemoc psychiczna” wchodzi również przemoc symboliczna, która objawia się m.in. poprzez: niszczenie/uszkodzenie mienia, zabór/przywłaszczenie mienia, wywołanie krzywdy zwierzęcia z intencją spowodowania cierpienia osoby emocjonalnie z nim związanej itp.
3. *Wykorzystywanie seksualne*- w świadomości społecznej dominuje przekonanie, że ofiarami przemocy seksualnej są jedynie kobiety, a samo pojęcie gwałtu wyrzuca się poza rodzinę, nie jest to prawdą. Ofiarami przemocy seksualnej mogą stać zarówno kobiety jak i mężczyźni, a gwałt może mieć miejsce między małżonkami. Przemoc seksualna nie zawsze przybiera tak skrajną formę jaką jest gwałt, czasem jest to np. wymuszanie noszenia osobliwej odzieży, czynienie specyficznych obelg lub krytyka zachowań seksualnych. W takich sytuacjach ofiara nie zawsze jest w stanie obiektywnie ocenić sytuację, a tym samym adekwatnie zareagować.
4. *Przemoc ekonomiczna*- ta forma przemocy występuje gdy dochodzi do zmuszania ofiary aby ta pozostawała w stanie zależności ekonomicznej od sprawcy. Dokonuje się to m.in. poprzez zakazywanie lub utrudnianie podjęcia pracy, zabieranie pieniędzy, pozbawienie kontroli nad sposobem wydatkowania zasobów finansowych. Przemocą ekonomiczną jest również kradzież lub zaciąganie kredytów na wspólny rachunek bez zgody lub wiedzy współmałżonka/partnera. Do tej formy przemocy należy również zaliczyć nie łożenie na utrzymanie oraz zakazywanie korzystania z pomieszczeń, np. kuchni i łazienki.

5. *Zaniedbanie*- specyfika tej formy przemocy polega na tym, że nie ma w niej działania, ma ona charakter negatywny, czyli to czego opiekunowie osoby zależnej nie robią, a powinni. Zaniedbanie występuje w różnych sferach życia, może ono dotyczyć sfery socjalno- bytowej, emocjonalnej czy edukacyjnej. Typologię zaniedbania opisuje A.P. Giardino, który wymienia następujące jego rodzaje:

(1) w sferze fizycznej:

a. brak zabezpieczenia podstawowych potrzeb fizycznych, np. posiłku, odzieży czy schronienia,

b. zaniedbania z zakresu higieny osobistej,

c. brak opieki medycznej lub jej opóźnienie,

(2) z zakresu opieki:

a. pozostawienie osoby zależnej bez opieki,

b. zaniechanie sprawowania opieki, która przejawia się poprzez:

- częste przenoszenie dziecka z jednego miejsca do drugiego,

- częste pozostawianie dziecka pod opieką innych osób na okres dłuższy niż kilka dni,

c. narażenie na niebezpieczeństwo, np. niezwracanie uwagi na zagrożenia dziecka będące w jego otoczeniu (ostre przedmioty, gotująca się woda itd.)

(3) zaniedbanie emocjonalne- zazwyczaj dotyczy relacji z dzieckiem, objawia się m.in. poprzez: nieokazywanie mu uczuć, uwagi, wsparcia, a także nadopiekuńczość, która prowadzi do jego niedojrzałości i uzależnienia emocjonalnego, stawianie nieadekwatnych do wieku i rozwoju wymagań, akty przemocy domowej w obecności dziecka, zezwalanie dziecku lub zachęcanie go do spożywania alkoholu lub zażywania narkotyków, zezwalanie dziecku lub zachęcanie go do zachowań społecznie naganych,

(4) zaniedbania edukacyjne:

a. akceptacja wagarów dziecka, powodowanie absencji dziecka w szkole poprzez zlecenie mu pracy, opieki nad rodzeństwem itd.,

b. niezrealizowanie obowiązku zapisania dziecka do szkoły.

c. brak podejmowania działań w związku ze zdiagnozowaniem u dziecka specjalnych potrzeb edukacyjnych, co skutkuje pogłębieniem się trudności dziecka.

III Cykl przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie jest procesem, ma ona swoją dynamikę, składa się z faz, które następując po sobie tworzą cykl przemocy, co zostało wykazane w badaniach Leonor E. Walker. Wyodrębnia się trzy fazy: faza narastania napięcia, faza ostrej przemocy oraz faza miodowego miesiąca.

1. *Faza narastania napięcia*: tu pojawia się wzrost napięcia, może też dochodzić do mniejszych aktów przemocy. W tej fazie sprawca staje się poddenerwowany, obraża ofiarę, poniża ją, wszczyna awantury bez powodu, jest chorobliwie zazdrosny, kontroluje ofiarę. Ofiara przeczuwa nadchodzący wybuch agresji, w związku z czym stara się nie prowokować sprawcy, żyje w napięciu. W tej fazie ofiara może odczuwać bóle głowy, żołądka, bezsenność i utratę apetytu (dolegliwości psychosomatyczne). Ponadto może być pobudliwa nerwowo lub niespokojna. Poziom napięcia powstałego w tej fazie może być nie do zniesienia dla ofiary, więc aby „mieć już to z głowy” ofiara sama prowokuje kłótnię.

2. *Faza ostrej przemocy*: dochodzi tu do rozładowania napięcia. Sprawca przemocy jest nieprzewidywalny, drobiazgi, na które wcześniej nie zwracał uwagi (niewyprasowana koszula czy pilot od TV leży w innym miejscu niż zwykle) stają się pretekstem do wybuchu agresji. Ofiara stara się załagodzić sytuację, przeprosza, jest miła lub po prostu biernie znosi atak, jednak nie przynosi to skutku. Po akcie przemocy ofiara odczuwa wstyd i przerażenie, jest zła i bezradna.

3. *Faza miodowego miesiąca*: w tej fazie sprawca zaczyna odczuwać wyrzuty sumienia, przeprosza ofiarę, obiecuje, że to się nie powtórzy, tłumaczy swoje zachowanie, okazuje skruchę, ciepło i miłość, robi prezenty, spędza z ofiarą dużo czasu, utrzymuje z nią satysfakcjonujące kontakty seksualne. Ta faza jest niebezpieczna dla ofiary gdyż pozwala jej uwierzyć w to, że przemoc już się nie powtórzy, że była jedynie incydentem. Jednak cykl przemocy będzie powtarzał się coraz częściej, a jego forma będzie coraz brutalniejsza.

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie

□

W Polsce na system pomocy osobom uwikłanym w problem przemocy w rodzinie składają się zarówno instytucje państwowe, samorządowe jak i organizacje pozarządowe. W kontekście działalności na rzecz osób z problemem przemocy w rodzinie aktem prawnym o doniosłym znaczeniu jest ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 21 listopada 2005r., która doczekała się nowelizacji 10 czerwca 2010r., a następnie 24 sierpnia 2015r.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zobowiązała samorządy gmin do podejmowania wielu działań z zakresu profilaktyki przemocy domowej, m.in. takich jak: realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, świadczenia poradnictwa na rzecz osób z problemem przemocy w rodzinie, interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie, a także do tworzenia Zespołów Interdyscyplinarnych ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Zadania z zakresu profilaktyki przemocy domowej realizują również jednostki na szczeblu powiatu i województwa. Do zadań powiatów należy m.in. realizacja Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz programów profilaktycznych mających na celu upowszechnianie prawidłowych metod wychowawczych w środowiskach, które są zagrożone przemocą w domową. Ponadto do zadań powiatu należy zapewnienie ofiarom przemocy w rodzinie miejsca w ośrodkach wsparcia oraz ośrodkach interwencji kryzysowej, a także realizacja Programu Oddziaływań Korekcyjno-Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie.

Samorządy województw mają za zadanie m.in. realizować Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Ponadto są zobligowane do zaprojektowania ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie i oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w domowej. Ponadto Wojewodowie zostali zobligowani do monitorowania zjawiska przemocy domowej oraz realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a także do nadzoru samorządów w związku z realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Ponadto ustawa stwierdza, że samorządy terytorialne powinny współpracować z organizacjami pozarządowymi oraz Kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie profilaktyki przemocy w rodzinie.

Ważne zmiany zostały wprowadzone nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2010 roku, wówczas powstał obowiązek utworzenia zespołów

interdyscyplinarnych. Zespół interdyscyplinarny powołuje Wójt/Burmistrz/Prezydent, a w jego skład wchodzi przedstawiciele: ośrodka pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia oraz organizacji pozarządowych. Ponadto w skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi kuratorzy sądowi. Pozwoliło to na efektywną współpracę między podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Skupienie wielu przedstawicieli różnych podmiotów w jednym miejscu i czasie sprzyja postawieniu trafnej diagnozy oraz zaplanowaniu skutecznych działań. Praca w zespole podnosi efektywność pracy poszczególnych instytucji wchodzących w jego skład, a także przynosi korzyści dla jego członków poprzez czerpanie wiedzy od siebie nawzajem, daje możliwość spojrzenia na problem z perspektywy różnych instytucji oraz skoordynowania działań.

Do zadań Zespołu Interdyscyplinarnego należy m.in. koordynowanie działań instytucji wchodzących w jego skład. Powyższe zadania realizowane są przez:

1. diagnozę zjawiska przemocy w rodzinie;
2. podejmowanie działań w bezpośrednio w środowiskach dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie;
3. inicjowanie interwencji w środowiskach gdzie doszło do przemocy;
4. rozpowszechnianie informacji w środowisku lokalnym o możliwościach uzyskania pomocy;
5. inicjowanie działań w stosunku do sprawców przemocy w rodzinie.

W sytuacji wystąpienia zjawiska przemocy w danej rodzinie przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego powołuje grupę roboczą (istnieje także możliwość podjęcia działań bezpośrednio przez sam zespół). Obligatoryjnie w skład grup roboczych wchodzi przedstawiciele:

1. ośrodka pomocy społecznej;
2. komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
3. policji;
4. oświaty;
5. ochrony zdrowia.

Ponadto w skład grupy roboczej mogą wejść inni specjaliści z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, którzy pracują z daną rodziną lub mają taką możliwość.

Trzonem lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest zespół interdyscyplinarny i grupy robocze oraz realizowana przez te podmioty procedura „Niebieskie Karty”. Procedura „Niebieskie Karty” to ogół czynności podejmowanych przez przedstawicieli podmiotów ją realizujących. Procedurę „Niebieskie Karty” wszczyna się w przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie, nie wymaga ona zgody członków rodziny.

Gdzie szukać pomocy

□

Gdy dochodzi do przemocy w rodzinie, warto zwrócić się po pomoc do:

□

1. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Markusy 81, 82-325 Markusy, tel. 55 239 43 96
2. Rewir III Dzielnicowych, 82-335 Gronowo Elbląskie, ul. Łączności 5, tel. 55 230 10 48
3. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Zwierznie, 82-325 Markusy.
4. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, 82-300 Elbląg, ul. Komeńskiego 40, tel.55 233 62 82
5. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, ul. Związku Jaszczurczego 17, 82-300 Elbląg, tel. (55) 255 00 01, kom. 533 323 377, fax. (55) 625 61 03
6. Elbląskie Centrum Mediacji i Aktywizacji Społecznej ul. zw. Jaszczurczego 17 pok. 101 82-300 Elbląg tel./fax: (55) 642 44 25
7. Specjalistyczna Poradnia Rodzinna przy „CARITAS” Diecezji Elbląskiej, ul. Zamkowa 17, 82-300 Elbląg, tel. (55) 232 66 09, tel. kom 505 81 75 81
8. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Młodzieżowy Ośrodek Terapeutyczny KARAN

„Dom Zacheusza”, ul. Królewiecka 197, 82-300 Elbląg, Tel. 55 649 69 49, Fax: 55 64114 45

9. Ogólnopolski numer alarmowy 112

Osoby, które padły ofiarą przemocy w rodzinie mogą uzyskać pomoc m.in. w formie:

1. poradnictwa socjalnego, prawnego, medycznego, psychologicznego, oraz rodzinnego,
2. interwencji kryzysowej,
3. schronienia w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie,
4. badania lekarskiego oraz wydania zaświadczenia ustalającego przyczyny oraz rodzaje uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy.

W jaki sposób uruchomić procedurę „Niebieskie Karty”

Procedurę „Niebieskie Karty” wszczyna się w sytuacji **podejrzenia** występowania przemocy w rodzinie. Przedstawiciel podmiotu uprawnionego do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”

uruchamia procedurę w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzania stosowania przemocy w rodzinie lub w wyniku zgłoszenia tego faktu przez członka rodziny lub świadka. Należy jednak pamiętać, że o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” ostatecznie decyduje przedstawiciel podmiotu, do którego dokonujemy zgłoszenia, a który może mieć inny ogląd sytuacji.

Uprawnienia do uruchomienia procedury „Niebieskie Karty” mają przedstawiciele następujących służb:

- Policji,

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,

- komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,

- oświaty (nauczyciele, pedagog, psycholog szkolny, dyrektor),

- ochrony zdrowia (lekarz, pielęgniarka, ratownik medyczny).

Informacje dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Poniżej zamieszczamy link do strony Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,

gdzie znajdują Państwo:

1. Bazę podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne,
2. Kartę Informacyjną dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie,
3. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

<https://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/osoby-stosujace-przemoc-w-rodzinie/>

Najważniejsze akty prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
3. Uchwała Nr II/6/2016 Rady Gminy Markusy z dnia 07 marca 2016 roku w sprawie Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020,
4. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020,
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie

Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Przydatne linki

1. Rewir III Dzielnicowych, 82-335 w Gronowie Elbląskim

<http://www.elblag.policja.gov.pl/o01/jednostki-policji/posterunki/2728,Rewir-III-Dzielnicowych-w-Gronowie-Elblaskim.html>

2. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Elblągu

<http://www.pcprelblag.pl/>

3. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Elblągu

http://mops.elblag.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=95&Itemid=66

4. Elbląskie Centrum Mediacji i Aktywizacji Społecznej

<http://www.mediacje-elblag.pl/>

5. Ośrodek Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Prześwstwem w Elblągu

<http://www.pomocpokrzywdzonym.pl/>

6. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

<https://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/>

7. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia"

<http://www.niebieskaLinia.pl/>

8. Specjalistyczna Poradnia Rodzinna przy „CARITAS” Diecezji Elbląskiej

http://www.wdr.elblag.opoka.org.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=63&Itemid=110

9. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Młodzieżowy Ośrodek Terapeutyczny KARAN

"Dom Zacheusza”

<http://www.karan.elblag.pl/>

□

□

